

Фалес Мілетський (кінець VII — середина VI ст. до н. е.) — увів поняття «горизонт», «сторони світу», «частини світу» (Азія та Європа).

Анаксимандр (610-547 рр. до н. е.), учень Фалеса Мілетського, *склав першу карту* з використанням масштабу, яка орієнтована за сторонами світу, *винайшов сонячний годинник (гномон).*

VI ст до н е фінікійці обіграли Африку

Vст до н е грецький математк Піфагор всловв здогад, що Земля має форму кулі.

Арістотель (384 – 322 рр до н е) довів кулястість Землі.

Ерастофен ((276-194 до н. е.). виокремив географію в окрему науку

Геродот 484 до н. э. — 425 до н е— давньогрецький мислитель-мандрівник, у своїй праці «Історія» описав події та землі, де він був (Скіфія — сучасний південь України, Північна Африка, біля Каспійського морі). Геродоту належить перший опис Скіфії, який дійшов до наших часів. Він вважав Істр (Дунай) найвеличнішою з усіх відомих річок, після Іст- ру — Борисфен (Дніпро). Геродот правильно визначив напрям течії Борисфена з півночі на південь. Геродот зазначив, що по один бік Скіфії живуть скіфи-землероби, по інший — скіфи-кочівники.

Клавдій Птоломей (90 – 168 рр) — давньогрецький географ, астроном, у своїй *праці «Географія»* описав понад 8 тисяч різних об'єктів місцевості. Кілька сот назв були подані з географічними координатами, які були визначені за Сонцем та зірками. У «Географії» було 27 карт, серед них докладна карта Землі, якою користувалися понад чотирнадцять століть.

Мартін Бехайм — німецький географ, мандрівник, *виготовив перший 1492 р* із відомих нам глобусів, «Земне яблуко», діаметром 0,54 м- На ньому достатньо точно були зображені океани й суходіл. За основу Мартін **Бехайм** *узяв карту світу Птоломея.*

Марко Поло (1254-1324 рр.) — італійський мандрівник і письменник. У 1271-1295 рр. разом із сім'єю здійснює подорож *до Китаю.* У 1292-1295 рр. морем повернувся до Італії. У 1297 р. Марко Поло бере участь у морській битві між Генуєю та Венецією, потрапляє до полону. У 1298 р. у тюрмі з його слів написана «Книга» — одне з перших джерел інформації *про країни Центральної, Східної, Південної Азії.* європейці отримали деяке уявлення про Китай, Японію, острови Суматра, Ява, Цейлон, Мадагаскар; уперше почули про паперові гроші, сагові пальми, про горюче «чорне каміння» — кам'яне вугілля; дізналися про місцезнаходження прянощів, які на той час цінувалися як золото. Саме це повідомлення про прянощі спонукало купців до пошуків шляхів їх отримання, що призвело до ліквідації арабської торговельної монополії і, врешті-решт, до переділу світу. У XIV—XV ст. «Книга» стала посібником для картографів, відіграла значну роль в історії Великих географічних відкриттів.

Ібн Батута (повне ім'я — Ібн Батута Абу Абдаллах Мухаммед ібн Абдаллах аль-Лаваті ат-Танджи, 1304-1377 рр.) — відомий арабський мандрівник, купець. Подорожував понад 30 років, подолав відстань понад 120 тис. км. *Відвідав Чорне море, Аравійський півострів, Ефіопію, Бухару, Самарканд* — місця, які були не відомі середньовічним європейцям; через гори Афганістану потрапив до Індії, Південно-Східної Азії, Східною Африкою дістався екватора.

Епоха Великих географічних відкриттів: кінець XV — середина XVII ст. — період, найбільш насичений географічними відкриттями, які мали значний вплив на долю Європи й світу. До Великих географічних відкриттів уявлення європейців про світ обмежувалось Європою, Північною Африкою та частиною Азії. Потреба пошуку нових земель, шляху до Індії (східних країн), у золоті та прянощах, поширення християнської релігії спонукали до тривалих та ризикованих подорожей.

Генріх Мореплавець — *португальський принц*, організував, фінансував подорожі вздовж західного узбережжя Африки (1416- 1460 рр.). Експедиції Генріха Мореплавця (у яких він безпосередньо Участі не брав) на своєму шляху відкрили острів Мадейра, острови 3 групи Азорських, Зелений Мис (мис Альмаді), досягли Гвінейської затоки; *привезли до Європи негрів-рабів* (яких до цього часу У Європі не знали). Саме торгівля людьми (яка приносила великі прибутки) стала в подальшому головною метою португальських експедицій уздовж західних берегів Африки.

Бартоломеу Діаш — португальський мореплавець, у 1487 р. вперше здійснив плавання вздовж західного узбережжя Африки, *досяг мису Доброї Надії (1487-1488 рр.).* Експедиція Бартоломеу Діаша довела, що Індійський океан сполучається з Атлантичним і до Індії можна потрапити морським шляхом.

Васко да Гама — португальський мореплавець, експедиція під його керівництвом відкрила для європейців *морський шлях до Індії (1497-1499 рр.)-* Тривала складна подорож мала значні наслідки: до побудови в 1869 р. Суецького каналу головні торговельні шляхи країн Європи та Південної й Східної Азії йшли навколо Африки; Португалія отримала великі прибутки, стала наймогутнішою морською державою Європи.

Христофор Колумб — найвидатніший у світі мореплавець, першовідкривач. королеви 3 серпня 1492 р. експедиція Колумба в складі трьох кораблів («Пінта», «Нінья», «Санта-Марія») вирушила з Іспанії на захід.

12 жовтня 1492 р. кораблі досягли берегів невеликого острова з числа Багамських (який Колумб назвав Сан-Сальвадор), потім Куби та Гаїті (відкриті землі мореплавець вважав Індією).

Усього Х. Колумб здійснив **чотири подорожі** до берегів Америки:

перша подорож — 1492-1493 рр. — відкрив Новий світ;

друга — 1493-1496 рр. — відкрив Малі Антильські острови, Ямайку, колонізовано острів Гаїті;

третя — 1498-1500 рр. — відкрив острів Тринідад, материк Південна Америка;

четверта — 1502-1504 рр. — відкрив понад 2 тис. км узбережжя Центральної Америки.

Амеріго Веспуччі — учасник експедиції Алонсо де Охеда 1499 р. до земель, відкритих Колумбом. У 1501 р. у складі експедиції португальця Гонсалу Куелью дослідив східне узбережжя материка. Уперше обстежив понад 7 тис. км берегової лінії і зробив висновок, що дані землі — не частина Азії, а новий материк — Новий світ (аргументуючи це тим, що Азія розташована в Північній півкулі й ніде не перетинає екватор, а нові землі простягаються на південь за Південний тропік). **У 1507 р.** Мартин Вальдземюллер опублікував свій твір «Вступ до космографії», де вперше назвав нову четверту частину світу країною **«Амеріго», або «Америка»**. Видатний фламандський картограф Герард Меркатор на карті 1538 р. підписав новий материк «Південна частина Америки» і «Північна частина Америки». За висловом відомого географа ХІХ ст. Олександра фон Гумбольдта, назва материка на честь людини, яка його не відкрила, є «пам'ятником людській несправедливості», хоча вини самого А. Веспуччі в цьому немає.

Фернан Магеллан — португальський мореплавець, за підтримки іспанського короля Мануїла здійснив **першу навколосвітню подорож (1519-1521 рр.)**. За умовами Тордесильяського договору 1494 р. між Іспанією та Португалією португальці мали право робити відкриття в Азії, рухаючись шляхом на схід навколо Африки, іспанці мали право здійснювати те саме, рухаючись на захід. 20 вересня 1519 р. флотилія Ф. Магеллана з п'яти кораблів та 265 моряків вирушила на пошук західного шляху навколо Нового Світу до Індії та країни Прянощів (Молуккських островів). **21 жовтня 1520 р. було знайдено вхід у протоку** (яка згодом отримала назву Магелланової). За три місяці кораблі Магеллана перетнули Тихий океан (саме моряки цієї експедиції назвали **океан Тихим**, бо їм пощастило, й вони ні разу не потрапили в бурю) і досягли Маріанських, Філіппінських островів. 27 квітня 1521 р. на Філіппінських островах у сутичці з місцевими жителями загинув Фернан Магеллан. Надалі експедицію очушув Хуан Себастьян Елькано: корабель «Вікторія» повернувся до Іспанії португальським шляхом — навколо Африки, «Тринідад» — мав повернутися через Тихий океан. 8 вересня 1522 р. після трирічної подорожі до Іспанії повернувся один корабель «Вікторія» та 18 чоловік команди. Значення подорожі Ф. Магеллана: після 20 років пошуку було відкрито протоку між Атлантичним та Тихим океанами (це підтвердило єдність Світового океану), доведено значні розміри Тихого океану (тобто переважання розмірів морів над площею суходолу), прокладено західний шлях до країн сходу, здійснено першу навколосвітню подорож (це доводило, що Земля має кулясту форму).

Віль Янзон — голландський мореплавець, перший європеєць, **який досяг берегів Австралії (1605-1606 рр.)**, ці землі назвав «Новою Голландією» (вважав, що відкриті землі — частина Нової Гвінеї).

Абель Тасман — голландський мореплавець, досліджував «Південну Невідому Землю». Експедиція Абеля Тасмана **1642-1643 рр.** відкрила Землю Ван-Дімена (**острів Тасманія**), **Нову Зеландію** (яку Тасман вважав північно-західним виступом «Південної Землі»), острови Тонга і Фіджі; експедиція 1644 р. дослідила північне узбережжя Австралії від півострова Кейп-Йорк до мису Північно-Західний, нанесла на карту 5500 км узбережжя, чим довела, що відкриті землі є частиною материка.

Френсіс Дрейк — англійський мореплавець-пірат, у **1577-1580 рр.** під час морської кампанії проти іспанських колоній у Новий світ **здійснив другу навколосвітню подорож**, дослідив територію на південь від Магелланової протоки, довів, що Вогняна Земля — острів, наніс західне узбережжя Північної Америки на карту, намагався знайти північний морський шлях з Тихого до Атлантичного океану.

Френсіса Дрейка за його відкриття й заслуги (подорожі значно збагатили англійську скарбницю) англійська королева Єлизавета посвятила в рицарі.

Походи землепрохідців — у кінці ХVІ — середині ХVІІ ст. землепрохідці (службові, промислові, торгові люди) почали освоєння Сибіру й Далекого Сходу.

Єрмак ХVІ ст освоєння Сибіру

ХVІІ ст

І. Москвітін вийшов до узбережжя Охотського моря, дослідив його.

К. Іванов дістався озера Байкал,

В. Пояров і Є. Хабаров здійснили походи **на річку Амур**,

В. Атласов досліджував півострів Камчатку та моря, що його омивають.

С. Дежньов дослідив **північне узбережжя Євразії**, пропливши від гирла річки Індигірки, потім Колими, Східносибірським та Чукотським морями, обігнувши півострів Чукотка, **відкрив протоку, що з'єднує Північний Льодовитий та Тихий океани** (згодом протоку назвали Беринговою).

Географія Нового часу. Упродовж другої половини XVIII й усього XIX ст. всебічно вивчалися внутрішні території всіх відомих на той час земель.

Вітус Беринг — очолив Першу Камчатську експедицію **1725- 1730 рр.**, яка остаточно підтвердила, що Азія та Америка — різні частини світу. У 1733-1743 рр. Вітус Беринг організовує та очолює Другу Камчатську експедицію, яка являла собою державну таємницю і ввійшла в історію як Велика Північна. Завданням експедиції було нанести на карту всі арктичні та далекосхідні береги Росії, дослідити їх природу та моря. Завдяки Великій Північній експедиції на карту було нанесено північні райони Сибіру, доведено неможливість регулярного плавання водами Північного Льодовитого океану.

Джеймс Кук — англійський мореплавець, здійснив три навколосвітні подорожі. Перша подорож 1768-1771 рр. на кораблі Індевор (англ. endeavour — «спроба») — **відкрив східне узбережжя Австралії**, наніс його на карту; довів, що Нова Зеландія — два острови, які розділяються протокою (яку згодом назвали протокою Кука), а не частина Невідомого Південного материка; довів, що Нова Гвінея не з'єднується з Австралією. Під час другої експедиції 1772-1775 рр. Джеймс Кук відкрив низку островів, відвідав острів Пасхи, уперше перетнув Південне полярне коло. Із плавання Дж. Кук повернувся, переконаний у тому, що якщо Південний материк існує — він розташований навколо полюса, у місцях, не доступних для мореплавання, і жодна людина не наважиться пройти далі на південь, ніж це зробив він. Найважливішими досягненнями третьої, останньої для Дж. Кука, подорожі (1776-1779 рр.) було дослідження східного узбережжя Берингової протоки, північних берегів Аляски, відкриття багатьох островів і коралових рифів у південно-західній частині Тихого океану, відкриття Гавайських островів, на яких у 1779 р. (за суперечливими відомостями, від рук туземців) загинув Джеймс Кук.

І. Крузенштерн і Ю. Лисянський — здійснили в 1803-1806 рр. на суднах «Нева» і «Надежда» першу **навколосвітню подорож росіян**. Задачі подорожі — доставити російських послів до Японії, забезпечити жителів Російської Америки всім необхідним, дослідити за маршрутом плавання Світовий океан. Під час подорожі було уточнено карту світу, відкрито низку островів та «закрито» острови, які були позначені на стародавніх картах, проведено численні гідрологічні, кліматологічні дослідження в океані. Зроблено описи побуту, традицій, господарства жителів Сахаліну та Камчатки. І. Крузенштерн склав найточніший на той час «Атлас Південного моря».

Фаддей Беллінсгаузен і Михайло Лазарев — російські мореплавці, здійснили експедицію на кораблях **«Восток» та «Мирний»**, яка тривала 751 день, протяжність маршруту складала майже 100 тис. км; **28 січня 1820 р. відкрили шостий материк — Антарктиду**. Експедиція виконала свою головну задачу: відкрила нові «невідомі південні землі» — Антарктиду, дослідила та нанесла на карту 29 нових островів, провела різноманітні спостереження (за станом криги тощо).

Сучасні географічні дослідження.

Роберт Пірі — американський полярний дослідник-мандрівник, який 20 років свого життя присвятив справі досягнення Північного полюса. **6 квітня 1909 р. Р. Пірі досяг Північного полюса.**

Руал Амундсен — норвезький дослідник-мандрівник, у 1910- 1912 рр. на судні «Фрам» здійснив подорож до Антарктиди, зробивши основну ставку на собак (52 відбірні лайки), вдало вибраний маршрут та місця зимування й старту. **14 грудня 1911 р. разом із командою досяг Південного полюса.** Після експедицій Р. Амундсена й Р. Скотта почалося регулярне дослідження материка — так, у першій половині століття було здійснено понад 100 експедицій до Антарктиди з різних країн світу.

Роберт Скотт — англійський дослідник-мандрівник, у 1911 р. очолив експедицію до Південного полюса. Експедиція Скотта для пересування по материку обрала менш ефективний спосіб — низькорослих маньчжурських лошаків, більш віддалений (ніж у Р. Амундсена) від полюса маршрут — понад 800 миль. 18 січня 1912 р. Р. Скотт досяг Південного полюса, де за місяць до його експедиції побував Р. Амундсен. Сьогодні на Південному полюсі працює антарктична станція, яку назвали Амундсен-Скотт.

Отто Шмідт — радянський дослідник, мореплавець, улітку 1932 р. експедиція О. Шмідта на кораблі «Олександр Сибіряков» уперше пододала льодову трасу Північного морського шляху без зимування за 66 діб. У 1933 р. була організована подібна експедиція на пароплаві «Челюскін». У лютому 1934 р. біля Берингової протоки судно було скріплене кригою й віднесене на північ Чукотського моря, де й було роздавлене кригою. 104 учасники експедиції провели два місяці на крижині, продовжуючи наукові дослідження. Результатами експедиції були рішення побудови нових криголамів, створення полярних зимовищ.

Тур Хейєрдал (1914-2002 рр.) — відомий норвезький учений- мандрівник, антрополог. Намагався довести, що острови Тихого океану були заселені мешканцями Південної Америки.

1937-1938 рр. — перша експедиція до острова Фату-Хіва в Полінезії.

1947 р. — перетнув Тихий океан на плоту «Кон-Тікі», ця подорож принесла йому світову славу.

1950 р. — заново відкрив світу острів Пасхи; дослідив Галапагоські острови, висунув теорію про заселення даних островів інками.

1969-1970 рр. — експедиція через Атлантичний океан на плотах «Ра» і «Ра-2», метою якої було доведення можливості відвідування давніми єгиптянами Північної Америки.

Степан Рудницький (1877 – 1937) — український географ, у 1927 р. в Харкові організував, і очолив Український науково-дослідний інститут географії та картографії. С. Рудницький перший склав **комплексну географічну характеристику України**, опрацював українську географічну термінологію, створив першу фізичну карту території України.

Павло Тутковський (1858 – 1930) — український **геолог, географ**. Внесок П. Тутковського в географічну науку різнобічний: багато праць присвячено питанням мінералогії, петрографії, палеонтології, стратиграфії, регіональній і динамічній геології, четвертинним відкладам, геоморфології, фізичній географії, етнографії та етнології, гідрогеології, корисним копалинам, краєзнавству й ландшафтознавству, природному районуванню. Роботи, присвячені вивченню крейдяних і палеогенових відкладів України й Білорусі, не втратили свого значення дотепер. Розвинув учення про материкове зледеніння четвертинного періоду антропогену та про зв'язок стадій зледеніння з епохами українського лесу, довів його еолове походження. П. Тутковський висунув пропозицію щодо артезіанського водопостачання Києва. Видав перший український довідник «Загальне землезнавство» (1927), перший «Словник геологічної термінології» (1923).

Костянтин Воблій (1876 – 1947) — український економіст, географ. Займався питаннями економічної географії, **географічного районування**.

Каленик Геренчук (1904 – 1984) — український фізико-географ, геоморфолог, ландшафтознавець, один із засновників структурної геоморфології, автор монографій, присвячених природі західних областей України, підручника й кількох навчальних посібників для студентів та вчителів. Основні праці присвячені питанням розвитку **рельєфу, проблемам ландшафтознавства**, фізико-географічному районуванню території України, природоохоронним проблемам, загальним і регіональним питанням фізичної географії, геоморфології.